

Családi konfliktusok*

A konfliktusokról

A társadalom működésének nemcsak természetes velejárója, hanem *feltétele* az egyéni és csoportérdekek megfogalmazásának, ütköztetésének lehetősége, illetve olykor annak a kényszere. Az érdekek megfogalmazása, nyílttá válása felszínre hozza a korábban lappangó feszültségek forrását, az elfedett *konfliktusokat*. Érvényes ez a családi közösségre is.

A konfliktusokra tehát nem úgy kell tekintenünk, mint a legnagyobb rosszra, ami csak történhet velünk. Olykor éppen a konfliktusok felszínre kerülése segít bennünket hozzá, hogy a vitás kérdésekben a korábbinál megnyugtatóbb megoldáshoz jussunk. Nem az eltérő érdekek, illetve a belőlük fakadó konfliktusok, hanem a konfliktusmegoldási készség hiánya az, ami növeli a családon belüli feszültséget, s olykor elviselhetlenné teszi a további együttélést.

A konfliktus nem csak a vitás felek eltérő érdekeinek az ütközése, valami rossznak a megtestesülése, hanem a problémamegoldás lehetőségének a hordozója is, feltéve, ha a konfliktus szereplői megfelelő konfliktuskezelő képességgel rendelkeznek.

A konfliktus ezért a változtatás, a haladás, az előrejutás zálogát jelenti, mind a személyiség fejlődése, mind a párkapcsolatok alakulása szempontjából. De érvényes ez a szervezetekre, közösségekre és a társadalom egészére is. Nyugalom és stabilitás nem attól várható, ha szőnyeg alá söpörjük a problémákat, hanem ha vállaljuk a konfliktusokat.

A konfliktusok a változtatás, a haladás, az előrejutás zálogát jelentik, mind a személyiség fejlődése, mind a párkapcsolatok szempontjából.

Könnyű ezt kimondani, csakhogy nem mindig, és nem mindenki képes erre a feladatra. Mint minden-

féle más ismeretet, a konfliktuskezelő készséget is meg kell tanulni, el kell sajátítani. Az egyéneknek, családoknak, szervezeteknek, emberi közösségeknek mindig is szükségük volt megfelelő konfliktuskezelő készségre, hogy az adott társadalmi-történelmi feltételek között létezni tudjanak. Persze nem mindig sikerült kölcsönösen kielégítő megoldására jutni. Erről szól a történelem.

Ma sem büszkélkedhetünk konfliktuskezelő képességeinkkel. A fejlett világ elvileg az együttműködés eszméjén alapszik, ez azonban többnyire csak írott malaszt, a valóságban az erőfölényből fakadó tekintélyelvű döntési módok jutnak kifejezésre. A közös tervezés és megállapodás helyett általában a hierarchikus viszonyokban elfoglalt helyünk dönti el esélyeinket.

Ilyen tekintélyelvű döntés gyakran kifejezésre jut a családokban is. Tekintsük át röviden, hogy mi teremthet konfliktust az együtt élő, egymást szerető legjobb szándékú emberek között is.

Konfliktusforrást jelent az eltérő társadalmi helyzet, az eltérő egyéni szükségletek és érdekek, bizonyos esetekben a helyzet félreértése is. A társadalmi helyzetből adódó különbségek kiküszöbölhetetlenek. Ezek az érdekellentétek születésünktől halálunkig kísérem bennünket. Sohasem tudunk kilépni belőlük, és sohasem tudjuk teljesen megoldani őket. Ilyen vonatkozásban a világon farkastörvények uralkodnak. Ezen az áldatlan helyzeten az ember társadalmi megegyezésekkel, alkotmánnyal, törvényekkel, szabályokkal, normákkal, elvárásokkal próbál valamelyest javítani. A nyugati kultúra alapjául elvileg a tíz parancsolat szolgál, gyakorlatilag azonban – amióta a törvényhozók beleszólnak az Úr dolgaiba – jogi és etikai értelemben teljes káosz uralkodik.

* Az alábbi tanulmány részlet a Szex, szerelem, házasság a Vajdaságban c. kutatási projektum anyagából, amelyet az Arany János Közalapítvány támogatásával végeztem több ezer férfi és nő bevonásával.

Az érdekellentétek születésüinktől halálunkig kíséremek bennünket. Sohasem tudunk kilépni belőlük, és sohasem tudjuk teljesen megoldani őket.

A konfliktusok típusai

A konfliktusokat sokféleképpen lehet értelmezni és egymástól megkülönböztetni. Mi itt a konfliktusok két típusát különböztethetjük meg. Az első csoportba soroljuk azokat a konfliktusokat, amelyek valamely családdhoz, lakóhelyhez, etnikai csoporthoz, vallási közösséghez, politikai párthoz, társadalmi szervezethez való tartozásunk alapján, vagy hivatásunknál, életkorunknál, nemi hovatartozásunknál stb. fogva objektíve adottak számunkra. Akarjuk vagy sem, körülményeink, helyzeti adottságunk megkerülhetetlen szembehelyeznek bennünket egymással. Ezek az érdekellentétek keresztül-kasul átszövik életünket, s önmagukban is elegendőek ahhoz, hogy igazi nyugalmat sohase leljünk.

Az érdekellentétek keresztül-kasul átszövik életünket, s önmagukban is elegendőek ahhoz, hogy igazi nyugalmat sohase leljünk.

A konfliktusok másik csoportjába azokat a viszályokat soroljuk, amelyek egyazon társadalmi csoporton belül lépnek fel. Ezt hívjuk a „se vele, se nélküle” helyzetnek. A csoporttagok egyéni érdekei ütköznek más személyek egyéni érdekeivel, a konfliktusban állókat ugyanakkor összefogja a közös érdek. A presztízs-szemponatok, dominanciaigény, irigység, rivalizálás, féltékenység stb. a csoportban rendre felütik a fejüket, és néha annyira felerősödnek, hogy a közös érdek rovására mennek. Az érintkezés gyakorisága miatt az ilyen konfliktusok gyakrabban lépnek fel kisebb közösségekben (például a családban), mint nagyobb társadalmi csoportokban.

A konfliktusok súlyossága

A konfliktusokat nehéz fontosságuk vagy súlyosságuk szerint rangsorolni. Mindenkinek a saját problémája a legnagyobb, és a sokféle gondunk-bajunk közül mindig az éppen aktuális a legnyomasztóbb.

Kapcsolataink egy része olyan, hogy egy vagy két kiemelkedő funkciója van, ezek adják meg a kapcsolat célját és értelmét (sportklub, szakkör, társadalmi szervezet, hobbi klub). Amennyiben a csoport nem lát-

ja el megfelelően a funkcióját, vagy nem találjuk meg számításunkat, fogjuk a kalapunkat és tovább állunk. Nem nagy dráma, bár közéletünkben az ilyen kenyértörés is nagy indulatokkal és ellenségeskedéssel jár.

Mindenkinek a saját problémája a legnagyobb, és a sokféle gondunk-bajunk közül mindig az éppen aktuális a legnyomasztóbb.

Kapcsolataink más része több funkciót is ellát, ilyenkor az életünk jobban összefonódik másokéval, nem olyan egyszerű szétszedni a babaruhát. A családi, házastársi kapcsolat a legösszetettebb, legbonyolultabb ilyen szempontból, hiszen a család nemcsak sokféle, hanem alapvető funkciókat lát el az emberi élet szempontjából. Ha a belső konfliktusok szétdúlják a családot, az nemcsak a házastársak életvitelének az átszervezését vonja magával, hanem drámaian hat a gyermekek további sorsára. A gyerekek lelkivilágának a károsodása rányomja bélyegét az ő párkapcsolatuknak az alakulására, ami tovább gyűrűzik, és kihatással van az újabb és újabb generációk életének alakulására. A családi, házastársi konfliktusok ezért a legsúlyosabb konfliktusok körébe tartoznak.

A konfliktus kifejlődésének fokozatai

Az egymással kapcsolatban álló embereket mindig többféle érdek fűzi össze egymással. A párkapcsolat is tartalmaz előnyöket és hátrányokat mindkét fél számára. A kapcsolat állandó alakulásban van, az értékszemponatok folyton változnak, így a kapcsolatnak hol ilyen, hol olyan szerepe van életünk alakulásában. Ebből a szempontból kardinális kérdés, hogy egy adott pillanatban milyen szempontok alapján döntenek az emberek a kapcsolat továbbfejlesztéséről, megtartásáról, vagy annak a felszámolásáról. Lévéen, hogy az emberek között permanensen tengernyi érdekellentét van, gyakorlatilag bármin hajba kaphatunk egymással, és az életünket bármikor pokollá tudjuk változtatni. Szerencsére a társadalmi csoportok, illetve két vagy több személy közötti ellentét nem mindig kap zöld fényt, nem jelenik meg érzelmi és *szándékbeli* ellentétként. Általában a konfliktusoknak csak egy csekély töredéke az, ami aktuálisan ellenséges interakciókban is kifejeződik.

Ha azt akarjuk, bármin hajba kaphatunk egymással, és az életünket bármikor pokollá tudjuk változtatni.

Épeszű ember általában csak abban az esetben engedi meg magának a másokkal való nyílt összeütközést, ha úgy ítéli meg, hogy helyzeti előnyben van. Az elmebetegek azért kerülnek úton-útfélen nyílt konfliktusba másokkal, mert a körülményeket nem mérlegelik, illetve a konfliktus várható kimenetelét nem képesek jól megítélni. A dolgok kimenetelének a téves megítélése gyakran előfordul normális emberekkel is, akiknek az ítélőképessége egyébként megfelelő, de ha az indulataik elragadják őket, elszámítják magukat, és bakot lönek.

Az elmebetegek azért kerülnek úton-útfélen nyílt konfliktusba másokkal, mert a konfliktus várható kimenetelét nem képesek jól megítélni.

Az érdekellentétektől az összeütközésig a konfliktusalakulás általában hosszú folyamat, amelyben az időnkénti ellenségesség váltakozik a konfliktusok rejtett, békésebb időszakaisaival.

Az életvitel során a családnak hol az egyik, hol a másik, hol a harmadik funkciója bizonyul meghatározó fontosságúnak. A házastársi kapcsolat bármely funkciózavar miatt megszakadhat, a kérdés csupán az, hogy nem fizetünk-e túl nagy árat a sérelmesnek talált helyzet felnagyításáért. Adott helyzetben lehetséges, hogy a szépség, a szexuális vonzerő, az anyagi jólét, a társadalmi presztízs bír a legnagyobb jelentőséggel számunkra, de ha történetesen közben balesetet szenvedünk vagy megbetegszünk, ezeknek a fontossága azonnal századrangúvá válik számunkra a velünk való törődéshez, az együttérzéshez és a gondoskodáshoz képest. A különböző funkciókat nagyon nehéz valamilyen fontossági sorrend alapján rangsorolni, ha alkalmanként ezt mégis megteesszük, a sorrend nem marad stabil, hanem a helyzet, a körülmények alakulásával változik.

Azt, hogy kinek, mikor, mi adja meg a kapcsolat célját és értelmét, senki sem tudja megmondani. A kapcsolat létrejötte után a házastársak élete annyira összefonódik, hogy nincs lehetőség egyik vagy másik funkció kiemelésére, anélkül, hogy annak ne viselnénk később a következményeit.

Dominanciaharc

Generációkon keresztül a férfi volt a ház ura. Ő volt a kenyérkereső, az asszonynak a konyhában volt a helye. Aztán egy csapásra megváltozott minden. A 20. században elmosódtak a szerepek, örökös vita tárgya, hol húzódnak a területek és döntési jogkörök közötti határok. Pontosabban: számos házasságban a nő hozza a döntéseket, ugyanakkor védelmet és gondoskodást vár el. Érzékeny férfit vágyik, aki ugyanakkor legyen kemény és férfias. Szemmel láthatóan nők és férfiak kiestek a korábbi szerepükből, nincsenek tisztában feladataikkal.

Egyes meglátások szerint kemény háború dúl a két nem között, látszólag az egyenlőtlenség felszámolásáért, valójában a hataloméért. A háború egyik sajnálatos következménye, hogy mind több nő és férfi éli le egyedül az életét. A másik következmény ennél is súlyosabb: a férfiak a rájuk nehezedő elvárások, a nők a bizonyítani akarásuk miatt túlhajszolják magukat, állandó stresszben élnek, dohányoznak, isznak, aztán jön a gyomorfekély, a szívroham és a többi szövödmény. A harmadik következmény, hogy bár a teremtő nem titkolt szándékkal különeműnek teremtette őket, gyakran elmarad az utódok nemzése és felnevelése, következésképp teljesen mindegy, hogy életük során mivel vesződnék, biológiai jelentősége nincsen.

A családok stabilitása attól függ, hogy a házastársak miként és mennyire tudják elfogadni egymást. Mennyire képesek kölcsönösen részesedni a kapcsolat nyújtotta előnyökből és hátrányokból. Mennyire dönthetnek közös életük céljairól, szükségleteikről, a javaik elosztásáról. Mennyire szabad és kényszermentes jogaiknak, kötelezettségeiknek, elvárásaiknak, csalódásaiknak a szóba hozása, megbeszélése és orvoslása. A diskurzusok feltétlenül konfliktusokkal járnak, ezeknek a konfliktusoknak azonban van megoldási esélyük, feltéve, ha közös cél lebeg a családtagok szeme előtt, s nem fenyeget egyik vagy másik fél szempontjainak a teljes elutasítása.

A másik fél fölött gyakorolt hatalom nyílt vagy leplezett formája gyakran jelen van a házastársi kapcsolatokban. A dominanciaigény azzal a szükséglettel függ össze, hogy a másik elnyomásával próbáljuk megőrizni saját (gyenge) énkéntiségünket. A domináns személy állandó félelemben él: fél a konfliktustól, fél a változástól, fél annak veszélyétől, hogy szembe kell néznie önmagával. Gyengeségéből előnyt próbál kovácsolni, azért felügyeli, irányítja partnerét, mert „jót akar” neki.

A másik fél fölött gyakorolt hatalom nyílt vagy leplezett formája gyakran jelen van a házastársi kapcsolatokban.

Ez az állapot hosszabb távon akkor tartható fenn, ha a másik fél is partner ebben. A kapcsolatok gyakran tudattalan egyezségeken nyugszanak. Az alárendelő típusú feleség uralkodni vágyó férjet keres magának, akit aztán azzal vádolhat, hogy korlátozza mozgásában és társadalmi érvényesülésében. A domináns férj valójában szolgálatot tesz feleségének, amikor korlátozza abban, amitől az a lelke mélyén fél: az önállóságtól, kockázatvállalástól, a döntéssel járó felelősségtől. Az efféle pszichológiai egyezségek szoros összefüggésben állnak az egyének önértékelésével és biztonságigényével, s egyaránt kielégítik az egyik fél dominanciaigényét és a másik fél mazohisztikus szükségleteit.

Régebben a házasságban egyértelműen a férfiak domináltak, a nőket terrorizálták, szolgáskorban tartották. Sokak szerint ma inkább a „kemény nők és érzékeny férfiak” világát éljük.² Egy családon belül mindenki tudja, hogy ki az „úr a háznál”, kinek van „döntő szava”, ki az, aki „uralkodik”. A kapcsolatrendszeren belül persze mindig van egy kis játéktér: a család minden tagjának van valamilyen mozgástere, cselekvési lehetősége, amelyben ő dominál.

A kapcsolatrendszer működése, és az azon belül fellépő konfliktusok szempontjából mindig azt kell megnevezni, hogy a családtagok közül ki, miben és hogyan dönt, illetve, kinek van döntő szava, s ezt a másik felett hogyan érvényesíti.

Vajon mi a helyzet nálunk a családon belüli dominancia vonatkozásában? Beszélhetünk-e a nők elnyomásáról? Ennek felderítésére több kérdés szolgált, amelyekre igennel vagy nemmel kellett válaszolni. A kérdések a következők voltak:

- A házastársam nagyon erős akaratú, általában övé mindig az utolsó szó
- Majdnem mindig megteszem azt, amit a házastársam mond
- Társaságban a házastársam mellett mindig másodrendűnek érzem magam.

A felmérésben résztvevő férfiak 31, a nők 37 százaléka állította azt, hogy házastársa nagyon „erős

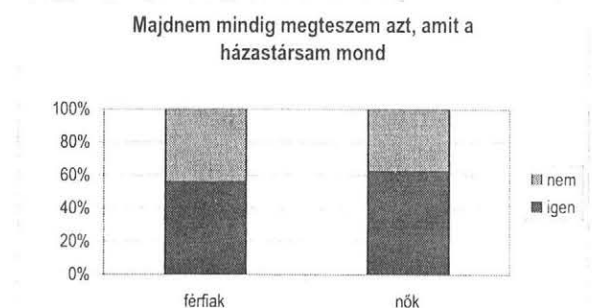
akarátú” ember és „mindig az övé az utolsó szó”. A csekély különbség alapján nem beszélhetünk egyik vagy a másik nem házasságon belüli dominanciájáról, hiszen nagyjából ugyanannyi nő tartja a gyeplőt a kezében, ahány férfi.

1. ábra

Nincs jelentős eltérés a „szófogadás” vonatkozásában sem. A vizsgálatban részt vevő 2200 személy közül 1203 „általában eleget tesz” házastársa óhajának. A férfiak 56, a nők 62 százaléka mindig megteszi azt, amit házastársa kér tőle. A házasságban élők többsége tehát hajlik a kompromisszumra, és e téren a nők és férfiak között nincs említésre méltó különbség.

A másik fél háttérbe szorítása, megalázása akkor a legfájdalmasabb, ha annak mások is tanúi. A felmérésben résztvevő 2200 személy közül 312 (14%) válaszolta azt, hogy társaságban a házastársa mellett „mindig másodrendűnek érzi magát”. A nemek megoszlása tekintetében kétszer annyi nő (18,68%) panaszkodott erre, mint ahány férfi (9,6%), ennek alapján azonban „férfiuralomról” aligha beszélhetünk.

2. ábra

² Nate Penn - Lawrence Larose: A kód. Hogyan kerüljük el a házasság csapdáját? Alexandra. Pécs

3. ábra

A domináns pozíció azonban nem csak a másik fél rendezésében, dresszírozásában, megalázásában, fizikai bántalmazásában juthat kifejezésre. A kiszolgáltatott helyzetnek vannak más, rejtettebb formái is. Ilyen például az egyoldalú intimitás, amelyben az egyik fél gyengéd, ragaszkodó és érzelmeivel adakozó, a másik meg hűvös, fondorlatos és kizsákmányoló. Ott, ahol a szeretet nem egyforma mélységű, ez a helyzet gyakran előáll.

Megpróbáltam ennek is utánajárni. Nos, az előző mutatóktól eltérően viszonylag magas értékeket kaptunk. Más szóval sokan érzik úgy, hogy több szeretet nyújtanak, mint amennyit kapnak. A férfiak 42, a nők 35 százaléka panaszkodik érzelmileg egyoldalú kapcsolatra. Érdekes módon a férfiak érzelmi függősége a nőkéénél is nagyobb. Vajon ez már előhírnöke lenne a „kemény nők és érzékeny férfiak” világnak?

4. ábra

A pénzhez való viszony

A házastársi viszonyt törvény szabályozza, ami elejét veszi számos konfliktusnak. A törvény kimondja, hogy a házastársak vagyonszövetséget alkotnak, hűséggel tartoznak egymásnak, egyforma jogaik és köte-

lességeik vannak, kötelesek támogatni egymást jóban és rosszban. A törvény kimondja azt is, hogy a házastársak keresetüket és külön vagyonukat is kötelesek a család rendelkezésére bocsátani. Bölcsesten teszi, hogy kimondja, mert e körül sűrűn-gyakran konfliktusok vannak. Az, hogy ki mennyit keres, illetve ki mennyit hozott a házasságba a világos beszéd ellenére is sokszor befolyással van a családon belüli döntéshozatalra, s olykor központi szerepet játszik a házassági konfliktusokban. Egyes szakértők szerint a válások 50 százalékát a pénzzel kapcsolatos nézeteltérések okozzák. A házassági konfliktusok kialakulásában a pénz mindenestre fontosabb szerepet játszik, mint bármi más.

A házastársak keresetüket és külön vagyonukat is kötelesek a család rendelkezésére bocsátani.

A problémák leggyakoribb forrása a család *fizetőképességéhez való hozzájárulás*, illetve a fizetőképesség megőrzését veszélyeztető magatartás. Önmagukban véve az anyagi nehézségek nem ássák alá feltétlenül a házasságot. Az anyagi nehézségek éppenséggel kihívást is jelenthetnek a férj és feleség számára, feltéve, ha együttes erővel kívánják legyőzni az anyagi hiányokat, és nem „sikeresebb” férjekkel, és „takarékosabb” feleségekkel példálózhatnak egymásnak.

A gazdagabb, tehetősebb családból származó vagy nagyobb jövedelemmel rendelkező fél gyakran több jogot akar vindikálni magának, mint ami a házastársának „jár”.

Az első pengeváltás rendszerint azzal kezdődik, hogy munkája vagy szülei segítsége révén ki járult hozzá nagyobb mértékben a közös vagyon megszerzéséhez. Hevesebb szóváltás közben gyakran elhangzik, hogy „nem hoztál semmit magaddal”, „nélkülem sem mire sem jutnál”, „ne felejtse el, hogy az én házamban laksz” stb.

De a pénz nélkül is konfliktusok forrása lehet, hogy a házastársak hasonló durvaságokat vágnának egymás fejéhez. A gazdagabb, tehetősebb családból származó vagy nagyobb jövedelemmel rendelkező fél egyszerűen több jogot akar vindikálni magának, mint ami a házastársának „jár”.

5. ábra

A vizsgált populációban a házasságok eléggé kiegyensúlyozottak az anyagi hozzájárulás vonatkozásában. A férfiak egyharmada, pontosan 33%-a, a nők 21%-a véli úgy, hogy a családi költségvetéshez való hozzájárulása nagyobb, mint házastársáé, de ezt ritkán érzetik párjukkal. A vizsgálatban részt vevő 2200 fő közül 238 személlyel érezte már házastársa, hogy hozzájárulása alapján több jogot vindikál magának: a férfiak 9, a nők 13 százaléka részesült ilyen kioktatásban.

Amerikai házassági szakértők szerint a hitelkártya világában „az adósságcsapda” jelenti a legnagyobb veszélyt a pénzzel kapcsolatos problémák szempontjából. Az emberek nehezen tudnak ellenállni a bőséges kínálatnak, és mivel hitelre vásárolhatnak, könnyen túlköltekeznek, abban a reményben, hogy a jövőben eleget fognak keresni újabb és újabb adósságaik kifizetésére.

A pénzügyekkel kapcsolatos másik gyakori konfliktusforrás az, ha a házastársak a költségek érzelmileg gyógykezelésre használják. A megfontolás nélküli vásárlással többnyire örömtelen életüket, sikertelenségüket, olykor csupán rosszkedvüket kívánják ellensúlyozni.

Gyakori konfliktusforrás az, ha a házastársak a költségek saját érzelmi gyógykezelésükre használják. A megfontolás nélküli vásárlással örömtelen életüket, sikertelenségüket, olykor csupán rosszkedvüket kívánják ellensúlyozni.

Végezetül, gyakran előfordul az is, hogy a házastársak gyermekkorukban nem voltak rákényszerülve arra, hogy a pénzüket beosszák, ezért felnőtt korukban egyszerűen nem tudnak spórolni. Képtelenek értékészletet felhalmozni, mert folyamatosan elköltik mindazt, ami rendelkezésükre áll. Nem azért nem tudnak megspórolni semmit, mert jövedelmük nem elég a

megélhetésükhöz, hanem mert költségek igényük mindig előtte jár jövedelmüknek.

A pénz – a jövedelemtől és a gazdasági helyzet-től függetlenül – mindig romboló hatásúnak bizonyul a házasságban, amíg a házastársak nem alakítják ki a pénz kezelésével kapcsolatos arany szabályt. Ez az arany szabály három pontból áll:

- A jelentősebb kiadásokról a házastársak közösen döntsenek
- Nem költenek többet, mint amivel rendelkeznek
- A megtakarítástól (és nem vágyaiktól!) teszik függővé terveiket.

A családon belüli erőszak

A fajfenntartás ösztöne úgy rendezte be a világot, hogy a hím szerepe a kezdeményezés, a nőstény részéről az is elég, ha eltűri az aktust. Az állatok körében mégis ismeretlen a nemi erőszak. A hím addig udvarol, várakozik, toporog, amíg a nőstény bele nem egyezik a dologba. Az emberek esetében a helyzet ennél sokkal rosszabb. A férfiak nemi vágyaik kiélésében olykor erőszakhoz folyamodnak. Különösen háborúk esetében fordul elő ilyesmi nagy számban, amikor az indulatok egyébként is elszabadulnak.

A férfiak azonban békeidőben is hajlamosak az erőszakra. Nemcsak akkor bántalmazták a gyengébb nem képviselőit, ha heves szexuális vágy fűti őket, hanem akkor is, ha engedelmségre akarják kényszeríteni őket. Néha a szenvedés látványa, agresszív hajlamaik kiélése, vagy a másik nem iránti bosszúvágy serkenti őket agresszív fellépésre.

Az erőszakos cselekmények volumenéhez viszonyítva elenyésző számban fordul elő nemi erőszak. A verés többnyire a családokon belüli konfliktuskezelés eszköze, amelynek gyökerei a történelmi múltba nyúlnak vissza. Régebben bizonyos kultúrákban a férjnek joga volt arra, hogy akaratát a család többi tagjával szemben, ha kellett, erővel is érvényesítse. Ilyesmi a múlt században előfordult a magyar családok többségében is.

A verés többnyire a családokon belüli konfliktuskezelés eszköze, amelynek gyökerei a történelmi múltba nyúlnak vissza.

A nők gazdasági-társadalmi helyzetének meg erősödésével megváltoztak a családon belüli konfliktusokat szabályozó normák, és ma a civilizált országokban (elvileg) megengedhetetlen, hogy a férj tettlegesen bántalmazza a feleségét. Az erre vonatkozó elvek és jogszabályok azonban korántsem váltak egyetemes viselkedési normává. Bizonyos társadalmi rétegekben tovább él az a felfogás, hogy a férj megverheti feleségét, hogy rábíri valamire, vagy megtörje makacs ellenkezését. Az efféle viselkedés azonban többnyire olyan családokban fordul elő, ahol ez „elfogadott” gyakorlat mindkét fél részére: magyarán, ha az asszony a szüleitől azt tanulta, a rokonok és ismerősök körében azt látja, hogy túrnie kell a verést.

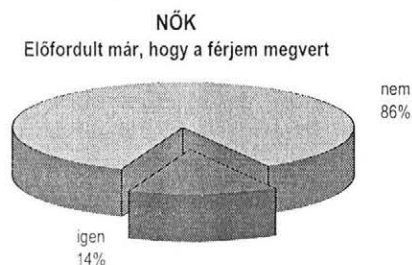
Az idevonatkozó kutatások szerint a családon belüli erőszak alkalmazása sokkal gyakoribb, mint hinnénk. „A feleség és a gyerekek verése éveken át rejtve maradhat a társadalom elől, és ha kitudódik, akkor is habozva, erélytelenül avatkoznak be a bűnüldöző szervek a családi konfliktusokba” – írja Cseh-Szombathy László.³

Az isztambuli egyetemen végzett egyik tanulmány szerint a családon belüli erőszak súlyos problémát jelent a török társadalomban. A török nők majd 25 százalékát súlyosan megverte már a férje vagy más családtagja, a legtöbbjüket rendszeresen bántalmazzák. Sok nő a ránehezedő társadalmi nyomás miatt nem mer panaszt emelni bántalmazója ellen, így a bántalmazott nők számaránya a jelzett értéknél vélhetően magasabb. Nyilván ezzel a körülménnyel magyarázható, hogy Törökországban is, de másutt is, mind nagyobb nyomás nehezedik a parlamentre, hogy hozzon olyan törvényeket, amelyek hatékonyan megvédik az asszonyokat a családon belüli erőszaktól.⁴

Csak hogy az éremnek van másik oldala is. Egy kormányjelentés szerint Nagy-Britanniában a férfiakat is verik a családban, még hozzá a hölgyek éppen olyan gyakran emelnek kezet társukra, mint a férfiak a nőkre. A felmérés alanyai közül a férfiak és nők körében egyaránt 4,3 százalék panaszkodott arra, hogy a legutóbbi 12 hónapban otthon erőszak áldozatává vált. Igaz: a nők 60 százaléka állította, hogy félelemben él a verések miatt, míg a férfiak közül csak 5 százalékot sikerült megfélemlíteni. Az erőviszonyok a jelek szerint nem egészen egyenlők: míg a nők 47 százaléka, addig a

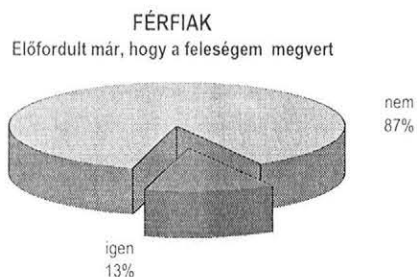
férfiaknak csupán 31 százaléka szenvedett sérülést az otthoni összecsapásokban.⁵

Ezek után lássuk, hogy mi a helyzet nálunk a családon belüli erőszak vonatkozásban.

6. ábra

A felmérésben résztvevő 1097 nő közül 145-en állították azt, hogy a férjük megverte már őket. Az 1107 férfi közül 139 állította ugyanezt a feleségéről. A házasságban fizikai erőszakot elszenvedett nők és férfiak közötti különbség, amint látjuk, alig másfél százalék. Ennek alapján azt kell mondanunk, hogy az erőviszonyok nálunk – legalábbis a verés terén – tökéletesen egyenlők.

7. ábra

A családon belüli erőszaknak gyakran a gyerekek az áldozatai. Az agresszív szülők, amikor szabadjára kívánják engedni indulataikat, általában úgy találják, hogy a gyerek rossz és „rászolgál” a verésre. Ebben a szülők vagy megegyeznek, vagy állandó konfliktusforrás közöttük.

³ Cseh-Szombathy László id. mű. 141. old

⁴ Az AFP jelentését a Magyar Szó, 1998. május 1-i száma ismertette

⁵ Alan P. Brauer & Donna Brauer: Szerelem mesterfokon. Id. mű. 32. old

8. ábra

A vizsgált családokban a gyerekek viselkedésének megítélésében és fizikai büntetésében a szülők között nagyfokú egyetértés tapasztalható. A férfiek 20, a feleségek 23 százaléka állította azt, hogy a gyermekük néha rászólgál a verésre. Mindenesre kétszer olyan gyakran püfölik el a gyermeket, mint ahányszor egymást bántalmazzák.

A házastársak kétszer olyan gyakran püfölik el gyerekeiket, mint ahányszor egymást bántalmazzák.

Családon kívüli kapcsolatok

A családi kapcsolatrendszer alakulása jelentős mértékben függ attól, hogy a családtagok érintkeznek-e, és ha igen, milyen gyakorisággal és mennyire összehangoltan érintkeznek ismerőseikkel, rokonaikkal, illetve hogyan jelenítik meg egymás között a családon kívüli kapcsolataikat.

A családon kívüli társkapcsolatokra vonatkozó íratlan szabályok, követelmények fontos szerepet játszanak a családon belüli kapcsolatrendszer alakulása szempontjából is. Meglehetősen gyakori jelenség, hogy a házastársak nem teszik lehetővé egymásnak, hogy szabadon és összehangoltan érintkezni tudjanak másokkal (barátokkal, ismerősökkel, rokonaikkal), illetve, hogy lehessenek olyan családon kívüli kapcsolataik, melyeket önállóan, egymástól függetlenül alakítanak ki.

A kapcsolattartásnak számos formája lehetséges. Vannak az *izolálódó* családok, amelyekben nincsenek közös barátok, nincsenek „külön ügyek”, személyes barátságok. Az *izolálódó* családokhoz hasonlóak a *zárt* családok, amelyekben a külön ügyeket szintén nem tűrik, gátolják a személyes barátságok kialakítását és megnyilvánítását, viszont a családtagok együtt érintkeznek ismerőseikkel, rokonaikkal.

Vannak aztán az ún. *szétszórt családok*, amelyekben mindenkinek lehetnek családon kívüli kapcsolatai, de ezekről nem számolnak be egymásnak, nem jelentik meg egymás között, ugyanakkor nem tudnak, vagy nem akarnak összehangolódni és érintkezni a másik fél kapcsolataival. És végül a kapcsolattartás szempontjából vannak *egyensúlyban* levő családok, melyek többé-kevésbé összehangoltan érintkeznek rokonaikkal, barátaikkal, ismerősökkel, esetleg közös barátokkal, s ha vannak, a házastársak kölcsönösen megjelenítik egymás előtt önálló kapcsolataikat is.

Ez a tipológia persze önkényes és tetszés szerint bővíthető. Ezzel a felosztással csak azt akartam érzékeltetni, hogy a korábbi, vagy újonnan szerzett barátok-ismerősök korántsem tartoznak automatikusan a család külső intim köréhez. A házastársak sok esetben csak annak árán hajlandóak elfogadni egymást, ha azok nem saját igényeik szerint, hanem az ő elvárásaiknak megfelelően alakítják társas kapcsolataikat.

A házastársak sok esetben csak annak árán hajlandóak elfogadni egymást, ha azok nem saját igényeik szerint, hanem az ő elvárásaiknak megfelelően alakítják társas kapcsolataikat.

Bár a házastársak a békesség kedvéért általában képesek elfogadtatni egymással a társas kapcsolatokra vonatkozó elvárásaikat, az eltérő motivációk megmaradnak, és konfliktusok alapjául szolgálnak. Tartósan, hosszabb időn át egyik motivációs rendszer sem szoríthatja ki a másikat anélkül, hogy ezzel ne korlátozná a másik személyi mozgásterét, és ne ásná alá magát a kapcsolatot.

Nyilvánvalóan nem jó sem a magány, sem a fullasztó kötöttség. A magányban nem tud kiteljesedni szerényiségünk, mert ehhez szükségünk van másokra, bizalomra, intimitásra, az intim kötődések feltételrendszere viszont olykor túlzottan korlátozhatja önállóságunkat. Ezt a két motivációs rendszert kell összeegyeztetni egymással. Ez a dilemma sok embert tart vissza a házasságtól, és ennek a dilemmának az eldöntése a családalapítás nagy próbája.

Megtehetjük, hogy éveken át nem tartozunk senkihez mély, személyes és intim érzelmekkel, amelyek korlátoznák mozgásszabadságunkat. Ez azzal a következménnyel jár, hogy magányossá válunk és (rendszerint különböző tünetek formájában) megszenvedjük önállóságunkat.

Megtehetjük azt is, hogy elkötelezzük magunkat, divatos szóval élve „feladjuk szuverenitásunkat”. Ezt követően viszont nem rendelkezünk önállóan saját szükségleteink és személyiségfejlődésünk feltételeivel, mert mindent és mindig házastársunk elvárásaihoz kell igazítanunk. Ekkor meg a bezártság-érzés, a kötöttségek miatt fogunk szenvedni.

Maga ez a dilemma egyébként korántsem csak a házasságkötés dilemmája. Megválaszolásra vár minden életkorban, minden társas szituációban. Ha nincs olyan diákcsoport, baráti kör, galeri, amelyekhez tartozunk, társtalannak érezzük magunkat. Ugyanakkor bármelyik csoport mellett való elkötelezettség és odaadás szabadságunk korlátozásával, egy fajta én-feladással jár. Ugyanez a fiatal házások és a nyugdíjas szülők dilemmája is. Jó lenne, ha szabadon rendelkeznének saját időtöltésük, társas életük anyagi és tárgyi feltételeivel, ugyanakkor szükségük van intim kapcsolatokra is, a másik nemzedék segítségére, szüleikkel, illetve gyerekeikkel, unokáikkal való együttlétre.

A családi kapcsolatalakításban sem egyszer s mindenkorra eldönthető, lezárható kérdéssről van szó, hanem olyasmiről, ami hosszabb időszakon át újra és újra felmerül, megoldást sürget, és a körülményektől függően a családtagok, hol az egyik, hol a másik motívációs rendszert érzik fontosabbnak, kényszerítőbbnek.

Szükség van a családi intimitás megőrzésére, a magánéletre, örömeink, gondjaink, fájdalmaink családon belüli megbeszélésére. Ha azonban az intimitás igénye követelményrendszerre merevül, amely rendszeresen és érzékelhetően gátolja a házastársakat abban, hogy rendelkezhessenek a kommunikáció és a kapcsolattartás feltételeivel, akkor a kapcsolat destruktív hatásúvá válik. A kapcsolatalakítás szervezeti kereteinek előtérbe kerülésével, az ellenőrzés, számonkérés és kisajátítás igényével éppen az vesz el, ami az intim kapcsolat legfontosabb feltétele: a bizalom.

Minél kifejezettebb az önálló életszférák beszűkülése, a másik társas kapcsolatainak leépítése, a partnerek annál kevésbé tudják feltárni lelküket egymás előtt, a kapcsolat bizalmi alapja annál inkább gyengül.

A társas kapcsolatok vonatkozásában a kölcsönös összehangolódás csakis folyamatos és közös egyensúlyozás eredménye lehet. És ebben az egyensúlyozásban ütköznek a családtagok érdekei, szükségletei, motívációi, s a nyíltabb vagy burkoltabb viták, feszültségek növelik vagy csökkentik a megoldás esélyeit – attól függően, hogy az alkudozások és taktikák eredményeként időről időre kielégülhetnek-e egyik

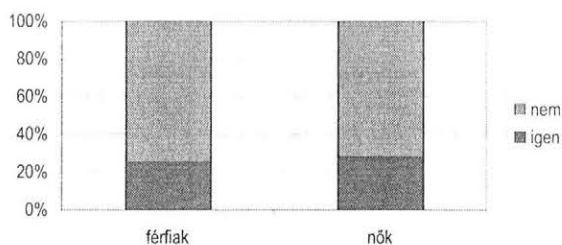
vagy a másik fél nagyobb fokú önállóságra vagy intimításra irányuló szükségletei.

Minél kifejezettebb a másik társas kapcsolatainak leépítése, a partnerek annál kevésbé tudják feltárni lelküket egymás előtt, kapcsolatuk bizalmi alapja annál inkább gyengül.

Nem olyan probléma ez, amit a családtagok konkrétan nevének szoktak nevezni. A személyközi konfliktusok során, amelyek a családi kapcsolatokban felmerülnek, ez a kérdés általában a döntési jog és a hatalmi viszonyok függvényében szokott felmerülni. A kapcsolati kontextustól való függés eredményeként az összehangolódás feladatát időlegesen meg lehet oldani, vagy el lehet odázni, mindenkorra szőnyeg alá söpörni azonban nem lehet, mert az a kapcsolatrendszer válságához vezet.

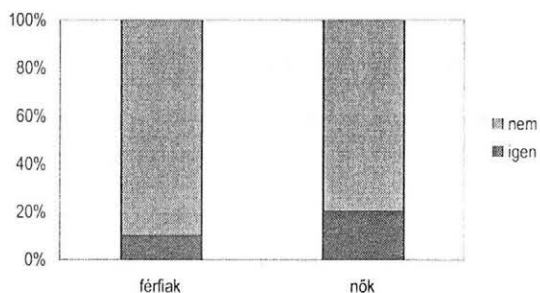
Az általam vizsgált populációban a férfiak 25, a nők 29 százaléka állította azt, hogy kapcsolattartásuk kizárólag a legszűkebb rokonságra és barátokra szorítkozik. Ebből kifolyólag az előbbieket 10, az utóbbiakat 21 százaléka érzi magányosnak magát a házasságában.

Csak szüleinkkel és a legszűkebb rokonsággal tartunk kapcsolatot

9. ábra

Bár férjem (feleségem) és gyermekeim vannak, mégis magányosnak érzem magam

10. ábra

A családok többsége nem korlátozza oly mértékben a házastársak mozgásszabadságát, hogy azok a családi kötelekeket emiatt terhesnek találják. Sem a nők, sem a férfiak többsége nem panaszkodik a más jellegű társas kapcsolatok hiányára, s nem érzi magát magányosnak. A családok egy jelentős részében – közel egyharmadában – azonban jelen van ez a probléma, amely nyiltabb vagy rejtettebb formában, de konfliktusok alapjául szolgál.

A szülői családhoz kapcsolódó konfliktusok

A válások egyharmadát az anyósok nyakába varrják. Gyakran előfordul, hogy a férjek és az anyósok nem kedvelik egymást. Az anyós szerint a veje nem elég rendes a lányához, aki különbet is találhatott volna nála. A férfiakat azonban az anyósuk nem nagyon irritálja, akkor sem, ha az székálja őket. Rendszerint nem a lány, hanem a fiú anyja kavarja a vihart, ő jelenti a nagyobb veszélyt a fiatalokra. Ennek az a magyarázata, hogy sok fiú nem képes leválni az anyjáról, illetve sok anya nem képes elvágni a fia köldökzsinórját.

Persze nem minden anyós bajkeverő. Amerikában az utahi állami egyetemen végzett kutatások szerint az anyósok 50 százalékával van baj, a másik fele segítőkész családtag.⁶ Nagyjából hasonló a helyzet Vajdaságban, ahol a férfiak 19, a nők 28 százalékának jelent problémát a házastársa szüleivel való kapcsolat, és lévén, hogy az após nem sok vizet zavar, az anyósok vannak itt is a palettán.

Egyes kultúrákban a házastársak szülőkkel való kapcsolatát pontosan megszabják, és ezzel elejét veszik a későbbi problémáknak. A nyugati kultúrában, ahol a szabadságra hivatkozva a függőség, féltékenység, éretlenség, önzés, akarnokság, birtoklási vágy, rivalizálás stb. nincs szabályozva, az anyós és az após a viccek céltáblájává válnak, a fiatalok pedig boldogtalanok.

A családszociológusok szerint a szülőházhöz fűződő szerepek, normák és az újonnan létrejövő házastársi kapcsolat által kialakított szerepek és normák közötti ellentét gyakran vezet házastársi konfliktusokhoz. A házasságkötéssel a házastársak két család tagjaivá vál-

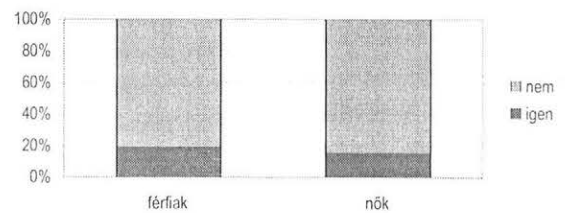
nak: továbbra is megmarad a szülői házhoz való kötődés, ugyanakkor egy új érzelmi viszony jön létre, amely egyre meghatározóbb szerepet játszik az életükbe.

A szülőházhöz fűződő szerepek, és az újonnan létrejövő házastársi kapcsolat által kialakított normák gyakran vezetnek házastársi konfliktusokhoz.

A szülők részéről számos olyan elvárás adódhat, amelyek esetleg ütköznek a sikeresen alakuló új kapcsolattal. Az egyik vagy másik partner nehezményezheti például házastársa szüleinek a „beleszólását” az ő dolgaikba, esetleg maga az érzelmi viszony – házastársa saját szüleihez való kötődése – is ellenére van.

Ezeknek a konfliktusoknak nem kell feltétlenül bekövetkezniük. Rendszerint akkor üt fel a fejüket, ha a házastársak nem azonos kultúrájú csoportból származnak. A családszociológia számára régóta ismertes, hogy az azonos társadalmi csoporthoz tartozók házassága, az ún. homogám házasságok, gyakran sikeresebbek, mint a heterogámok, vagyis ha a házastársak egymástól nagyon eltérő szokásokat, értékeket, normákat hoznak magukkal. Gyakorlatilag ezt azt jelenti, hogy a házasság alakulása szempontjából előnyös, ha a házastársak olyan szülői házban nevelkednek, amelyek egyazon kulturális közösséghez tartoznak. A kulturális közösségen belül azonban ellentétek forrása lehet az eltérő gazdasági helyzetű, iskolai végzettségű vagy foglalkozási csoporthoz való tartozás.

A házastársam és a szüleim nehezen tudnak kijönni egymással

11. ábra

⁶ Allan és Barbara Pease: Miért hazudik a férfi? Miért sir a nő? Park Könyvkiadó, Budapest, 2003. 165. o.

12. ábra

Vizsgálataim eredményeim szerint a vajdasági magyarság kulturálisan homogén közösségnek tekinthető, a házasságra lépők többé-kevésbé „magukhoz illő” társat választanak. Ennek ellenére kimutathatóan jelen vannak a szülői házhoz fűződő kapcsolatokból adódó konfliktusok.

A férfiak 19, a nők 16 százaléka véli úgy, hogy házastársa nehezen tud szót érteni a szüleivel. A férfiak azonban jobban kijönnek házastársuk szüleivel, mint ahogyan azt feleségük gondolja, a nők viszont nehezebben, mint ahogyan azt a férjük gondolja, amennyiben a férfiak esetében a 16 százalékkal szemben 10, a nők esetében a 19 százalékkal szemben 21 százalékuk állítja azt, hogy nehezen tud kijönni házastársa szüleivel.

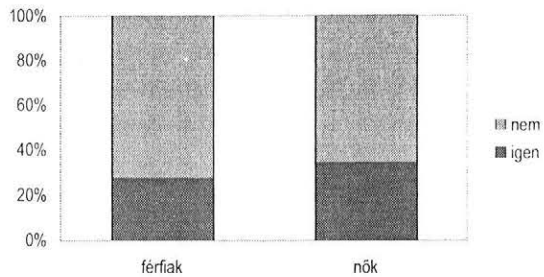

13. ábra

A szülőkkel való kapcsolatnál gyakoribb konfliktusforrást jelentenek azok a szokások, amelyeket a házas-

társak a szülői házból magukkal hoztak. A férfiak 19, a nők 28 százaléka véli úgy, hogy a házastársa sok „idegesítő szokást” hozott magával a szülői családból. Pontosán nincs definiálva, hogy mit értenek „idegesítő szokás” alatt, többnyire azonban étkezési vagy tisztálkodási szokásokra, a házastársak közötti munkamegosztásra kell gondolnunk. Nézeteltérésre adnak okot továbbá a gyermekvállalásra és a gyermeknevelésre, a másokkal való barátkozásra, a szórakozási igényekre vonatkozó szokások is.

Mindketten másként képzeljük el a szórakozást és a kikapcsolódást

14. ábra

Mindaz, ami idegen egyik vagy másik félnek, az általában idegesítő is számára. Azért idegesítő, mert a házassági szerepek, normák, értékek stb. körüli zavarok különféle kultúrák és szubkultúrák találkozásának és ütközésének az eredményei, amit az egyének önmagukban nem képesek áthidalni. Ez azt jelenti, hogy a házastársi ellentétek jelentős része a házasságkötés pillanatában már adott, csak az egymással házasságra lépők nincsenek még vele tisztában.⁷

15. ábra

⁷ Vö. Cseh-Szombathy László: A házastársi konfliktusok szociológiája. 80. o.

Arra a kérdésre, hogy másként képzele-e el a ki-kapcsolódást és a szórakozást, mint a házastársa, a férfiak 27, a nők 34 százaléka válaszolt igennel. Ez azonban nem jár együtt minden esetben konfliktussal. Az érintetteknek csak a fele, a férfiak 13, a nők 19 százaléka állította, hogy emiatt gyakran van nézeteltérés közöttük.

Előbb-utóbb persze minden új család kialakítja a saját szerep- és normarendszerét, csakhogy ezek sem lógnak a levegőben, hanem szervesen beágyazódnak valamilyen szubkultúrába, hogy majd megnehezítsék és „megkerítsék” a felnövekvő új nemzedék kapcsolatának kialakulását.

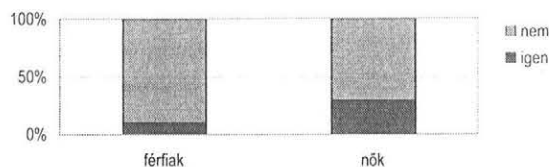
Szexuális konfliktusok

Az embereket szexualitásuk dolgában nehéz őszinte vallomásra bírni. Erre vonatkozó szociológiai vizsgálatokkal se nagyon rendelkezünk. Az ilyen jellegű vizsgálatok adataival egyébként is óvatosan kell bánni, hiszen a szexualitással kapcsolatos kérdésekre válaszoló nem mindig őszinték, illetve válaszaik olyan sztereotípiák, amelyek az adott kultúra szokásrendjéhez igazodnak. A személyes beszélgetés során sem könnyű megbízható információkhoz jutni. Vannak, akik a világgért sem akarnak ilyesmiről beszélni, mások szívesen locsognak róla, ők viszont kevésbé szavahihetőek.

Nem kívántam a vizsgálatban részt vevő személyeket kényelmetlen helyzetbe hozni, ezért igyekeztem a szexualitásra vonatkozó kérdéseket árnyaltan megfogalmazni.

A szexualitáshoz számos előítélet és mítosz tartozik. Az egyik ilyen mítosz, amely inkább a nőkre jellemző, a szerelem paradicsomának a mítosza. E szerint az örömhöz, a boldogsághoz, a sikeres kapcsolathoz elég magának a szerelemnek a megélése, amit a kapcsolaton belüli szexuális élet sokszor csak megzavar, beárnyékol. A szerelem iránti vágyakozással szemben a szexuális készítés nem a két nemet összekötő, hanem inkább elválasztó fiziológiai és pszichikai különbség, amennyiben egy „normális nő” nem törekszik kéjszerzésre, ellentétben a férfiakkal, akik természetüknél fogva „ocsmányak” és „undorítóak” ebben a vonatkozásban.

A szép, tiszta szerelem után mindig vonzódtam, de a szextől idegenkedem

16. ábra

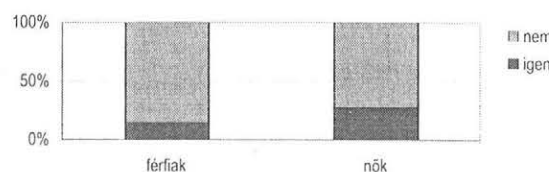
Ez a szerelemkép kulturális előítéletekből, a szexualitáshoz kapcsolódó különböző félelmekből, félreértésekből és kényszerképzetekből fakad. Az emancipáció következtében a nők szexuális igényei, elvárásai megváltoztak, a partnerkapcsolaton belül a szex értéke növekedőben van, ami megint a férfiaknak okoz problémát, csak ellentétes okokból.

A felmérési adatok alapján úgy tűnik, hogy nálunk ez a folyamat már lezajlott. A szexualitástól való idegenkedés a férfiak 11, a nők 30 százalékára jellemző. Nem tudjuk, hogy ezen belül milyen szerepet játszik a szerelem paradicsomának a mítosza, és milyen az impotencia és a frigiditás.

A nemiséggel szembeni averzióra vonatkozó adatok és arányok azonban megbízhatónak látszanak, hiszen nagyjából hasonló eredményeket kaptunk egy másik kérdésünkre is, amellyel a szexuális igényt próbáltuk behatárolni.

Hosszabb idő után sem érez szexuális készítést kapcsolatteremtésre a férfiak 15, és a nők 28 százaléka.

Néha hosszabb idő után sem érezek készítést szexuális kapcsolatra

17. ábra

Egyes becslések szerint⁸ a házasságoknak mintegy a felében előfordul valamilyen zavar a házastársak szexuális életében. Ezt az értéket felmérési eredményeim alapján nem tartom túlzottnak, hiszen az általam megkérdezettek 41 százaléka (11% férfi, 30% nő) saját bevallása szerint is idegenkedik a szextől, 43 százaléka (15% férfi, 28% nő) hosszabb idő után sem érez késztettségét szexuális kapcsolatra.

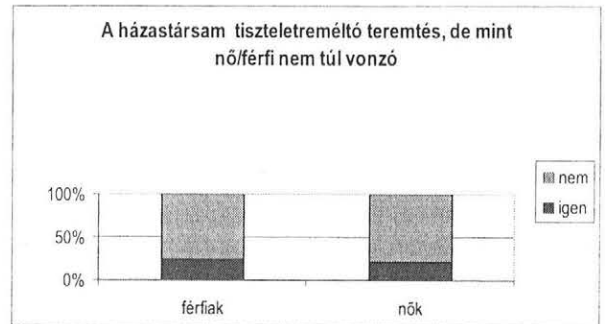
Jelentős számban vannak tehát olyan személyek, akik elégedetlenek házasesetük szexuális oldalával. Félreérthetetlenül jelzik ezt a további kérdésekre kapott válaszok is. Szerettem volna megtudni, hogy ha a házastársak adott esetben nem is éreznek kedvet a szexuális aktusra, vajon hányan engednek partnerük

19. ábra

Abból a körülményből kiindulva, hogy a férfiak 34, a nők 65 százaléka sem belátásból, sem taktikai megfontolásból nem törekszik házastársa szexuális vágyainak a kielégítésére, arra lehet következtetni, hogy a szexuális feszültség nyíltan vagy lappangó formában, de a családok nagy részében jelen van. Megkockáztatom azt az állítást, hogy tulajdonképpen ez a leggyakoribb konfliktusforrás a házastársak között, bár lehetséges, hogy ennek sok esetben maguk az érintettek sincsenek tudatában, mert a konfliktus más formában jelentkezik.

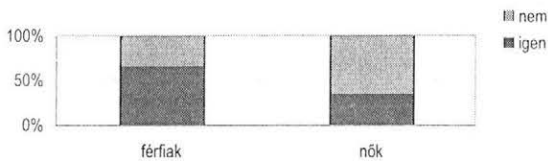
Felmerül a kérdés, hogy vajon mi lehet a szexuális közeledés elutasításának a leggyakoribb oka? Szexuálisan kiábrándítón hat, mondjuk, ha valamelyik fél a házasságkövetést követően többé nem törődik magával, nem fordít kellő figyelmet arra, hogy alakja, öltözködése, tisztálkodása kívánatosá tegye őt partnere számára.

20. ábra

Az ápolatlanság azonban nem jellemző a vajdasági magyar családokra. A megkérdezett 16%-a talál

Ha nem is érez kedvet hozzá, általában engedek házastársam közeledésének

18. ábra

Nos, a válaszok alapján a férfiak kaphatóbbak a dologra, mint a nők, ám közülük sem áll mindegyik kötélnak. A férfiak 66, a nők 35 százaléka fogadja el partnere közeledését akkor is, ha történetesen nincs kedve a dologhoz, a többiek a szexuális kezdeményezést elutasítják. Természetesen a szexuális aktushoz jó légkörre, megfelelő körülményekre van szükség, amelyek nem mindig adtak a partnerek részére. Ennek ellenére szembevetendő egyfelől az összehangoltság, másfelől a fogadókészség hiánya.

kezdeményezésének, illetve hányan utasítják őt vissza.

⁸ William H. Masters–Virginia E. Johnson: Human sexual inadequacy. Little, Brown and Co, Boston, 1970. In.: CsehSzombathy László, A házastársi konfliktusok szociológiája. 98. o.

kívánnivalót házastársa higiéniai szokásaiban. A férfiak kevésbé törődnek küllemükkel, ápoltságukkal, mint a nők, 20 százalékukat hanyagnak és ápolatlannak találja a házastársa. A nők nagyobb gondot fordítanak magukra, mindössze 11 százalékukat találja a férje slaposnak.

21. ábra

A házastárssal folytatott szexuális élettel való elégedetlenségnek más oka is lehetnek. Előfordul, hogy az élet más területén kialakult ellentétek vetnek árnyékot az intim együttlétre. Az is lehet, hogy a partnerrel való együttlét során azért marad el a szexuális kielégülés, mert a házastársak nem találják egymást elég vonzóknak és izgatónak. A vizsgálat keretében erre is rákérdeztem.

A válaszokból az derül ki, hogy a nők 78, a férfiak 75 százaléka szexuálisan vonzóknak találja házastársát. Igaz viszont, hogy nem elhanyagolható azoknak a száma, akik ennek az ellenkezőjére panaszkodnak. A partnerrel folytatott nemi élet a férfiak 25, a nők 22 százaléka számára unalmas, kevés élményt nyújt.

A szociológiai vizsgálatok egybehangzóan állítják, hogy a szexuális aktivitásra a lefekvés utáni időszak a legalkalmasabb. Az éjszaka csendje kedvez az intim közelségnek. Egyáltalán nem biztos azonban, hogy a szexuális bioritmus mindenkinél egyforma, vagyis hogy a nemi vágy mindenkinél a naplementéhez igazodik. A nehéz fizikai munkát végzők például este majdnem elájulnak a fáradtságtól, és legfőbb vágyuk az, hogy alhassanak. Elképzelhető, hogy az éjszakai pihenés után nagyobb kedvük lenne a dologhoz, de korántsem biztos, hogy páruknak is ez a legmegfelelőbb pillanat.

A szexuális alkalmazkodás első próbaköve – megfelelő időpontot találni.

Azt, hogy létezik-e ideális szexuális harmónia, hogy hány házasságban azonos a házastársak szexuális bioritmusa, nem tudjuk megmondani. Feltehető, hogy az életkori, biológiai sajátosságok, az egészségi és hangulati állapottól függően jelentős eltéréseket mutatnak. Az egymáshoz való szexuális alkalmazkodás első próbaköve tehát mind két fél számára megfelelő időpontot találni. Mondanunk sem kell, hogy az együttműködési szándék milyen fontos a házasságban. Néha bizony elmarad az eredmény, mert a házastársak nem könnyen engedik meg, hogy a másik fél „rájuk kényszerítse” saját akaratát, ne az alkalmazkodjon hozzájuk, hanem ők vegyék figyelembe annak az egyéni elvárásait és sajátosságait.

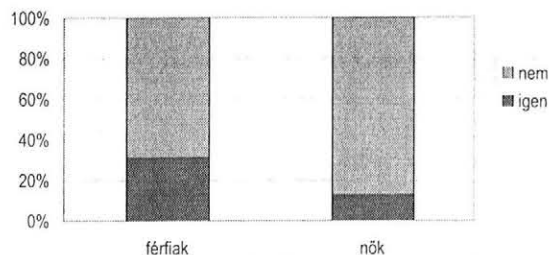
22. ábra

Nem lehet kizárni annak a lehetőségét, hogy a házastársak néha taktikáznak, az egyik vagy másik fél olyan időpontot választ a lefekvéshez, amellyel kiküszöböli a szexuális kapcsolat létesítésének lehetőségét. Például túl korán vagy túl későn megy ágyba. Az efféle taktikázgatás nem jellemző az általunk vizsgált családokra, illetve nem túl gyakori. A férfiak 14 százaléka véli úgy, hogy a felesége túl későn kerül ágyba, a nők ugyanennyien gondolják ezt párujáról.

A szexuális élet harmóniájának feltétele – az összetartozás és egyesülés kellemes érzése mellett – a partnerek szexuális temperamentumának azonossága, a szexuális igények szintje és a kapcsolatok gyakorisága. Amilyen természetes igény a szexuális harmónia követelménye, olyan nehéz azt megteremteni. A házaspárok egymástól pszichikailag, neveltetésükben, tapasztalataik terén, értékrendszerükben, vérmérsékletükben

általában annyira különböznek, hogy a szexuális egyetértés kialakulása, a közös intim világ megteremtése, a házastársak közös sikerét jelenti.

A házastársam szerint az én szexuális igényem felfokozott

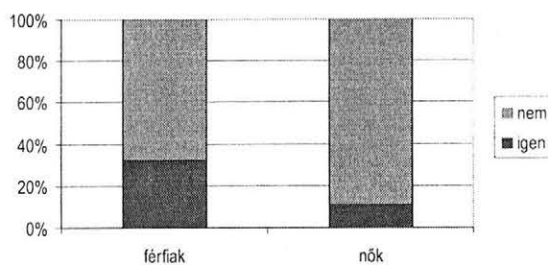

23. ábra

A szexuális egyetértésnek különböző szintjei vannak, és minél magasabb ez a szint, annál gyümölcsözőbb az együttlét, annál szebb a kölcsönös élmény, s annál nagyobb esélye van a házastársaknak a boldog szexuális életre. Nos, ami a felmérési eredményeket illeti, az esetek többségében megvan a szükséges harmónia a házastársak között. Úgy tűnik, hogy ezen a téren különösebb problémák nélkül kialakul a szexuális egyetértés. Lehetséges, hogy mindez csak látszat. Esetenként ugyanis az igényekkel baj van, a temperamentumok különbözősége gondot okoz. A férfiak 31, a nők 13 százaléka panaszkodik arra, hogy szexuális igényeit a házastársa „felfokozottnak” tartja. Más szóval ez azt jelenti, hogy a házastársaknak csaknem a fele, 44 százaléka nem kapja meg maradéktalanul azt, amit kíván, magyarul az erotikus vágyai beteljesületlenek maradnak.

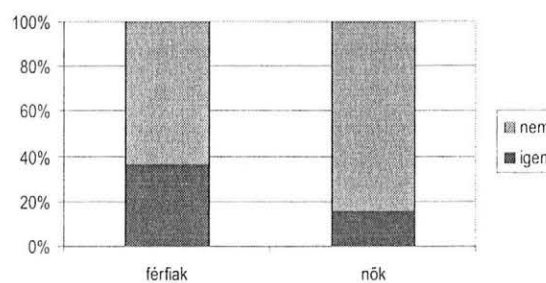
A szexuális képzetek, vágyak elősegítik az egyén rejtett vágyainak feltárását, a rejtett szükségletek megismerését, amelyek hozzájárulhatnak a szexuális kapcsolat elmélyítéséhez és harmóniájához. A szexuális fantázia hiánya gyakrabban figyelhető meg azoknál a személyeknél, akik gyenge szexuális temperamentummal rendelkeznek, gátlásosak, szexuális téren igénytelenek és örömtelenek.

Gyakran csak álmomban vagy más módon jutok el a csúcsra

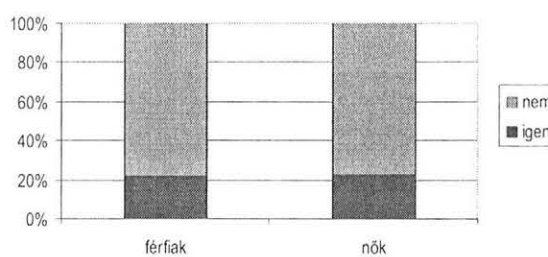
24. ábra

Előfordult, hogy a nemi aktus nem sikerült

25. ábra

Sajnos, nem tudjuk leküzdeni gátlásainkat és megmondani, hogy mit kívánunk egymástól

26. ábra

A férfiak 32, a nők 11 százaléka elégtelennek találja az alkalmazott technikát. Sokan aktus közben szabadjára engedik képzeletüket vagy újraálmoldják az örömteli aktusokat a kapcsolat aranykorából.

Néha a képzelődés, a fotók, filmek, kiadványok, diaképek nézegetése sem segít. A férfiak 37, a nők 16 százaléka nem jut el együttlétük során a teljes kielégü-

léshez. Nem tudjuk, hogy a két nem között mutatkozó jelentősnek mondható (21%-os) különbségben mekkora szerepet játszik az impotencia a férfiak, illetve a frigidityás a nők részéről.

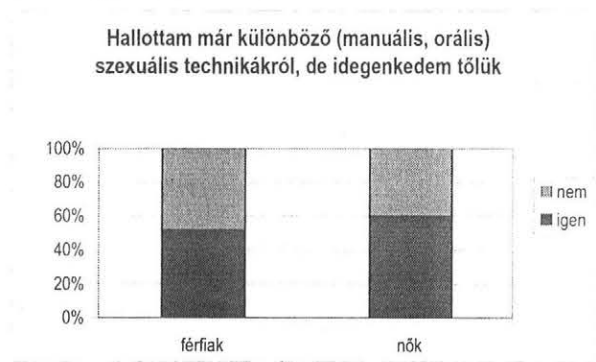
Lehetséges, hogy a férfiak érzékenyebbek a sikertelenségre, a nők egy része viszont sikeresnek tartja a szexuális aktust akkor is, ha az nem jár személyes lelki élménnyel.

A férfiak és a nők ugyanolyan mértékben tartják őszintétlennek a kapcsolatukat a szexuális kérdések megbeszélése vonatkozásában. Az előbbiek 22, az utóbbiak 23 százaléka. Annak ellenére, hogy a tömegkommunikációs eszközöket elurulta a „felvilágosító irodalom” és a pornográfia, a nemi életről való beszéd a családok nagy részében továbbra is tabu téma maradt.

Számos vizsgálat tanúsítja, hogy a „felvilágosító irodalom” és a pornó révén szerzett ismereteket a partnerek csekély mértékben hasznosítják, mint ahogyan a családon belül a népszerűsített új szexuális technikát sem igen alkalmazzák. A szexualitás persze gyakran beszédtema, de a történet rendszerint másokról szól, a szex inkább teátrum, látszat, a szexuális vágyak, készségek, hiányérzetek intim és őszinte megbeszélése többnyire elmarad.

Az őszinte beszédet és a szexuális kielégülést akadályozó pszichés gátlások miatt a szexuális konfliktusok többsége más tünetekben ölt formát. Ahogyan Jung írja, „a szexuális vágyak vonatkozásában a természet nem tanúsít sem türelmet, sem részvétet, hanem közvetlenül vagy közvetetten bosszút áll betegségekkel és mindenféle szerencsétlen véletlennel”.⁹

A szexuális vágyak elhanyagolt hatalma tönkreteszi az emberek életét, a pszichológiai rendelők tele vannak ilyen esetekkel.

27. ábra

Vannak, akik mindent ki akarnak próbálni, amiről hallanak, mások ugyanazt esetleg „undorítónak” tartják. A vizsgálatban részt vevő személyek többsége, 56 százaléka, idegenkedik a szexuális örömszerzés szokásostól eltérő formáitól. A férfiak 52, a nők 60 százaléka konzervatív fölfogású ebben a vonatkozásban.

A vizsgálati adatok alapján az a benyomásom, hogy erőteljesen jelen vannak azok a hagyományok, amelyek megnehezítik a szexuális kielégülést a házasságban. Ismeretes, hogy a keresztény hagyományok szerint a szexuális élet illetlenség, a nemi önmegettartás az, ami dicséretes. Aki erre nem képes, az házasodjon meg, de a házasságon belül is az aktus kizárólag az utódok nemzése céljából elfogadható. Ez a viktoriánus fölfogás persze eléggé megfakult, a korlátok jórészt ledőltek, a szexuális kapcsolat élvezetét azonban még mindig beárnyékolja valamiféle álszemérem és a bűntudat.

A szexuális komplexusok igen gyakori formája az erotikus konfliktus elfojtása. Ilyen esetben az életöröm hiánya nem álmodozásban, vágyfantáziákban ad hírt magáról, hanem hisztérikus hangulatokban, ok nélküli ingerültségben, a partnerrel való kötődésben, hol itt, hol ott jelentkező fájdalommal, szomatikus tünetekben és különféle idegi szimptomákban ölt formát.

Féltékenység

A féltékenység az egyik leggyakrabban előforduló érzélem az emberi kapcsolatokban. Féltékenységet érezhet a kisgyermek a kisebb vagy nagyobb testvére iránt, féltékeny lehet valaki kollégái sikerére, és igen gyakori a partnerféltékenység, amelyet szerelmi féltékenységnek szoktunk nevezni.

A szerelmi féltés nem csak az ember természetéből fakadó érzés, hanem a nyugati kultúra sajátja. A hűség fogadalmán alapuló házassági intézmény társadalmi védelme érdekében a leleplezett házasságtörés menthetetlenül vesztes pozíciót jelent a rajtakapott részére. A házasságtörést mint fájdalmat okozó érzést és felháborító erkölcsi tényként minden nyugati kultúrában olyan megértéssel fogadják, hogy annak szankcionálását akkor is szorgalmazzák, ha maguk az érintettek ezt másként látják.

⁹ C. G. Jung: Gondolatok a szexualitásról és a szerelemről. Kossuth Könyvkiadó, 1955. 104. o.

A féltékenység nem az erős érzelmi kötődés, nem a nagy szerelem bizonyítéka, hanem inkább a bizonytalanság, az önértékelési zavar egy formája, legfőképpen a partnerbe vetett bizalom hiánya. Van olyan elmélet is, amely szerint a szerelmi féltékenység kifejezetten betegség.

A féltékenységgel kapcsolatos pszichológiai kutatások azt mutatják, hogy a függőségre épülő kapcsolat növeli a féltékeny magatartás lehetőségét. Az ilyen kapcsolatokban ugyanis a függő személyiség szinte teljesen feladja önmagát, valósággal összeolvad a másikkal annak érdekében, hogy a kapcsolatot a lehető legszorosabbá tegye. Ha pedig az egyik fél függése erősebb, mint a másiké, akkor az alárendelt fél féltékenysége még erőteljesebb. A vizsgálatok azt is kimutatták, hogy míg az erősebben függő fél féltékenységi reakciója elsősorban önbüntető jellegű, a kapcsolatban fölrendelt fél magatartása dühös és bosszúszomjas, s igen gyakori a tettlegesség.

A féltékenység általában nagy érzelmi viharral jár és kivetkőzteti a féltékeny embert magából. A félelem, hogy elveszítheti társát, teljesen betölti a féltékeny ember tudatát. A kapcsolat megszakadásának a feltételezése, illetve az attól való mardosó félelem mérhetetlen energiát emészt fel benne. Képességeit, életlehetőségeit hirtelen óriási mértékben lecsökkenti a veszteségérzés.

A féltékeny személy a kapcsolat megszűnését a létezés, vagyis saját megszűnésének fenyegető árnyaként éli meg, emiatt sokszor olyan tettekre ragadtatja magát, amelyek a legalapvetőbb morális gátakat is áthágják, s amelyeket azelőtt maga is elképzelhetetlennek tartott volna. Lévén, hogy a partnerek a kapcsolat során mintegy beépülnek egymás személyiségébe, a féltékeny ember olyasféle fenyegetettséget él át, mint ha az egyik testrészét veszítené el. Csakhogy most az egész léte forog kockán, s úgy érzi, hogy mindent meg kell tennie a kínzó érzés megszüntetése érdekében. Ez a magyarázata a féltékenységből elkövetett emberölésnek - amely korántsem olyan ritka jelenség, mint gondolnánk.

A féltékeny ember a kapcsolat megszűnését saját megszűnésének fenyegető árnyaként éli meg.

A partnerkapcsolatokon belül csaknem lehetetlen a beteges féltékenység feloldása, többnyire rámeleg a kapcsolat. A legfontosabb az érzelmi biztonság megteremtése. Forduljunk a féltékeny partner felé nagyobb

figyelemmel, szerezzünk neki örömet, meglepetéseket, mások előtt demonstráljuk összetartozásunkat gesztusokkal, érintéssel, öleléssel. Vannak olyan kollegák, akik azt ajánlják a féltékeny emberek házastársának, játsszák el, hogy ők maguk is féltékenyek. Ezzel mintegy felértékelik és segítik partnerüket, hogy az visszacserezze önbizalmát.

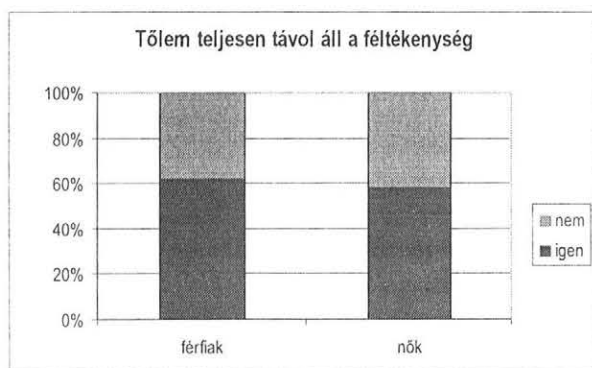
A féltékenység a kihűlőben levő kapcsolatokban fűtőanyagot szolgáltat a megújuláshoz, mely főnixmádként újjászülethet hamvaiból.

A féltékenység mindazonáltal nem mindig ártalmas. A fenyegetés, amely ilyenkor a féltékeny személyt éri, addig nem sejtett emberi tartalékokat képes mobilizálni, s még a kiüresedett kapcsolatok is megtelhetnek általa tűzzel. A kihűlőben levő kapcsolatokban fűtőanyagot szolgáltat a megújuláshoz, mely főnixmádként újjászülethet hamvaiból.

28. ábra

Felmérési eredményeim alapján úgy tűnik, hogy a féltékenység nem nagyon jellemző a vajdasági magyar házasságokra. A megkérdezett 2200 személy közül 179 férfi, és 191 nő állította házastársáról, hogy féltékeny természetű, ami – ha hinni lehet a válaszokban –, azt jelenti, hogy a nők 16, a férfiak 17 százaléka szenved féltékenységtől. A viszonylag alacsony értékek mellett érdemes a válaszok kiegyensúlyozottságára, a férfiak és nők csaknem teljesen azonos magatartására felfigyelnünk.

29. ábra

Az egymásra vonatkoztatott adatokat érdemes összevetni a saját bevallás alapján kapott adatokkal. A férfiak 62, a nők 58 százaléka állítja magáról, hogy töle idegen a féltékenység, ami úgy is értelmezhető, hogy az előbbieket 38, az utóbbiakat 42 százalékától nem teljesen idegen. Magyarán a férfiak és nők kölcsönösen féltékenyebbek annál, mint ahogyan azt házastársuk róluk feltételezi.

A neurózissal kapcsolatos konfliktusok

A pszichiátria régen figyelte arra, hogy bizonyos betegségek kóroka és a családi kapcsolatok között szoros összefüggés van.

A betegség alatt nem csak valamelyik szervünk kóros elváltozását értjük, hanem az alkalmazkodás hiányából vagy inadekvátságából származó funkcionális és magatartási zavarokat. A betegségben benne van az ember egész élete, szokásai, magatartása, személyi kapcsolatrendszere, szociális környezete, sőt felmenő őseinek élete és kórtörténete.

A betegségben lelki konfliktusaink is megnyilvánulnak, amelyek tulajdonképpen megoldatlan életfeladatok. Olykor a lelki konfliktusaink alakulnak át testi betegséggé, mert sokan csak úgy tudják elviselni (folytatni) az életüket. A betegségekre hajló emberek lelki vagy testi nyavalyáik változatos sorával és kombinációval gyötrik környezetüket és magukat, nem alakítják, hanem elszennvedik, vonszolják sorsukat.

A betegségben benne van az ember egész élete, szokásai, magatartása, személyi kapcsolatrendszere, szociális környezete, sőt felmenő őseinek élete és kórtörténete.

Pszichológiai szempontból kétféle ember létezik: az életszerető, egészséges személyiség, aki ritkán betegszik meg, vagy ha ez mégis megtörténik vele, a folyamat rendszerint gyorsan és különösebb komplikáció nélkül zajlik le. Vele ellentétben a sérült, éretlen személyiségű ember sokat betegeskedik, túlérzékeny, hormonális zavarokkal küzd, mindig „pechjük van” az életben, mert elégedetlen, örömtelen, örökösen háborgó lelke miatt folyton hibás reakcióval válaszol az élet kihívásaira. A tudósok ismerni vélik a dolog magyarázatát: a boldog emberek agyában több endorfin szabadul fel, amely nyugtató hatású és erősíti az immunrendszert, a szerencsétlen, örökösen panaszkodó emberek pedig – túl azon, hogy megkeserítik az életüket –, egyik betegségből a másikba esnek.¹⁰

A személyiség éretlensége, alkalmazkodási nehézsége, illetve az annak mélyén rejlő konfliktusok nem mindig kerülnek felszínre, mert nehezen egyeztethetőek össze lelkiismeretünkkel, önértékelésünkkel, önérzetünkkel, a társadalmi életben betöltött szerepünkkel. De mindig ott vannak az árulkodó jelek, a negatív érzelmi reakciók, testi tünetek, kapcsolatteremtési problémák, amelyekből következtetni lehet meglétükre.

Számos statisztika arra utal, hogy a neurózis a legelterjedtebb betegség. Az orvosokhoz forduló betegek 30–40 százaléka nem valamilyen váratlanul fellépő betegség, hanem társadalmi alkalmazkodási képességének a hiánya miatt kerül orvoshoz. Az orvosok jelentős része a rázúduló neurotikusok tömege miatt tehetetlenül áll ezzel a tartós és hálátlan, rendkívül időigényes betegséggel szemben, amellyel kapcsolatban az orvostudomány legmodernebb módszereivel sem képes elváltozásokat kimutatni. Találni azonban mást, és mivel a betegnek is, orvosnak is valamivel „igazolnia” kell magát, az évek során a zárójelentések vastag kötege áll össze.

A neurózis azzal kezdődik, hogy az ember folyamatosan idegesnek érzi magát, belső feszültség kínozza, örökké elégedetlen magával és másokkal. Ingerlékeny, arrogáns környezetével szemben, haragszik a

¹⁰ Allan és Barbara Pease: Miért hazudik a férfi? Miért sír a nő? Park Könyvkiadó, Budapest, 2003.

családjára, mert az nincs tekintettel „szörnyű állapotára”, nem tud megfelelően gondoskodni róla stb.

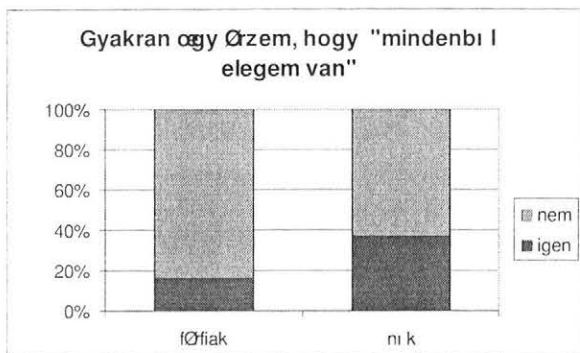

30. ábra

A vizsgált populációban a férfiak 10, a nők 21 százaléka érzi magát idegesnek. Emlékeztetésül: ugyanennyien panaszkodnak a magányra.

31. ábra

32. ábra

A két különböző kérdésre kapott válaszok teljes megegyezése alapján arra kell gondolnunk, hogy a családon belüli elmagányosodás, ahogyan az idegesre való panaszkodás is, a neurotikus tünetek egyik kifejeződési formája. Feltételezhető, hogy mindkét

esetben ugyanarról az érzületről van szó. Ez a felismerés egyébként teljesen új, nincs tudomásom hasonló kimutatásról.

Az olyan személy, aki örökké aggodalmaskodik, fokozott betegségtudata van, alkalmazkodási készsége csökken, nehezen teremt kapcsolatokat, harctűrő képessége hiányos, könnyen elfárad stb. előbb-utóbb úgy érzi, hogy „mindenből elege van”. Megpróbáltam utána járni, hogy hány embert gyötör ez a nyomasztó érzés. Hányan fáradtak bele az örökös szélmalomharcba?

A férfiak 16, a nők 37 százaléka érzi úgy, hogy gyakran „mindenből elege van”. Ezek a számok eléggé riasztóak még akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy az emberek gyakran használják ezt a kifejezést, ha éreztetni akarják, hogy egy adott helyzet nehezen elviselhető számukra. Ettől függetlenül infantilis viszonyt jelez a környezettel szemben, súlyosabb tünetek kifejlődésének a veszélyét jelezheti.

33. ábra

A neurotikus személy szeretetre szomjas, szeretetet azonban csak elfogadni tud (azt sem mindig), de senkit sem tud igazán önzetlenül szeretni. Ambivalens érzései miatt: egyszerre zsarnok és áldozat, egy időben igényli a szeretetet és gyűlölködik. A labilis személyiség szerkezet miatt a heveny pszichés ártalmak hisztériás jellegű reakciókat válthatnak ki, néha öngyilkossági kísérlethez vezetnek.

Szerencsére az ilyesmi nem túlságosan gyakori eset: a férfiak 6, a nők 12 százalékának a fejében fordult meg már az öngyilkosság gondolata. Azt, hogy közülük hányan kísérelték meg, ebben a felmérésben nem kérdeztük meg. A mindennapi élet gyakran találkozzunk öngyilkosjelöltekkel, akik szándékukat formálgatják, mérlegelik, de még messze vannak a tett elkövetésétől. Ennek ellenére mindig komolyan kell vennünk az erre vonatkozó jelzéseket, amelyekről elsőként általában a házastárs értesül.

Az alkoholizmus szerepe a konfliktusokban

A konfliktusok valódi oka nem mindig kerül szavakban megfogalmazásra. A viszály „tematikája”, a szócsata nem mindig árulja el, hogy valójában mi rejlik az összecsapó érvek és indulatok háttérében. A hangnemből, az indulatok erejéből, a légkörből erre vonatkozóan nem sok információt lehet kapni, mert általában az adott családban mindennemű konfliktus hasonló forgatókönyv alapján történik és hasonló stílusban zajlik. Következésképp önmagukban véve a hangos szóváltások nem feltétlenül tanúskodnak a családi élet válságáról. Ilyen szempontból nagyobb veszélyt jelenthet a látszólagos egység, ha a családtagok nem hozhatják szóba egymásnak elétképzéseiket, hiányérzetüket, szükségleteiket (feszültségeiket) anélkül, hogy a másik ezért kitagadná, megbüntetné, betegsüszimptomák képzésére kényszerítené, vagy elkergetné őket.

Az alkoholizmus kivételt jelent ez alól. Ezt a problémát nem csak a nevének nevezik, de a legsúlyosabb házassági konfliktusok forrása. Számos házasság válságát az iszákosság, az egyik vagy másik fél részegeskedése okozza.

A hangos szóváltások nem feltétlenül tanúskodnak a családi élet válságáról.

Az alkoholizmus a mindennapi életben is súlyos probléma. Nem kívánom itt az olvasóimat az alkoholfogyasztással kapcsolatos statisztikai adatokkal fárasztani. A közúti és munkahelyi balesetek, betegségek és bűncselekmények jelentős százaléka az alkoholfogyasztás következménye. Az alkoholizmus ellen ezért világszerte folyik a küzdelem, ami azonban a harc kimenetelét illeti, azt kell mondanunk, hogy a világ fokozatosan egy nagy kocsmahálózattá válik.

A világ fokozatosan egy nagy kocsmahálózattá válik.

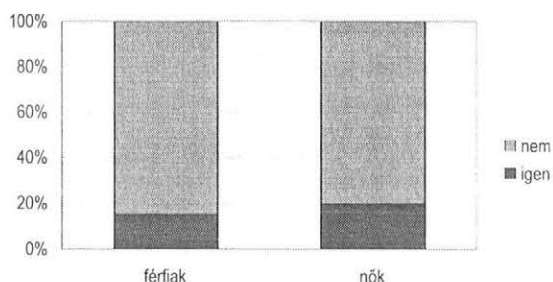
Az alkoholfogyasztással kapcsolatos konfliktusok egy része gazdasági vonatkozású. Az italra való kiadás, rendszeres és nagyobb méretű fogyasztás esetén veszélyezteti a család életszínvonalát. De ha nem is dönti a családot nyomorba, az alkoholra fordított összeg mindenképpen jelentős összeget von el a családi költségvetésből. Amennyiben csak az egyik házaspár iszik, ez kidobott pénznek számít, és elkerülhetetlenül

összetűzéshez vezet, ha viszont mind a két fél mértéktelen ivó, mindketten gátlástalanná válnak, és az összeütközések a két részeg között zajlanak le. A házastársak közötti tettelegességre is olyankor kerül sor, amikor egyik fél vagy mindkettő ittas.

További konfliktusforrás a munkaképesség csökkenése az alkoholfogyasztás következtében, amely néha a munkahely elvesztésével jár együtt. Problémát jelent az iszákos fél magatartása is, aki sokszor undort vált ki maga iránt a házastársában.

A részegeskedéssel járó számos probléma ellenére – a kívülállók számára rejtélyes módon – a házasság néha tartósan fennmarad. Ennek az a magyarázata, hogy a közös javak, a lakás, a gyerekek és az egymás iránti ambivalens érzelmek miatt a házaspár nehezen szánják el magukat a válásra. Más esetekben az egyik fél részegeskedése része a családi játszmának, amely jogcímet biztosít a józan fél számára, hogy a két részegeskedés közötti időszakban domináns uralmat gyakorolhasson az alkoholista párja fölött.

Az alkohol gyakran ad okot a vitára

34. ábra

Közismert, hogy az alkoholisták többsége férfi, de terjedőben van a mértéktelen ivás a nők között is. Az általam vizsgált családokban a férfiak 15, a nők 20 százaléka szenved házastársa italozása miatt. Meglepő a csekély eltérés a férfiak és a nők között. A házastársak viszonyának komplex összefonódása miatt nem tudjuk, hogy az alkoholfogyasztás mennyire teszi próbára a házasságokat. Válás esetén gyakran történik hivatkozás az alkoholra, és ez részben indokolt, előfordul azonban az is, hogy az alkohol nem oka, hanem következménye a megromlott kapcsolatnak. Az alkohol ritkán orvosolja, inkább súlyosbítja a konfliktust, az összefüggések figyelembevétele nélkül azonban válás esetén nem szerencsés az ittasságot abszolút bontó oknak tekinteni.